

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЕПІСТОЛЯРІЮ Г.СТРИПСЬКОГО

Анотація. У статті аналізуються листи Гіядора Стрипського до Івана Франка і Володимира Гнатюка у контексті лінгвостилістичних досліджень епістолярію визначних постатей української науки і культури.

Ключові слова: Г. Стрипський, епістолярій, лінгвостилістичний аналіз.

Про Гіядора Стрипського – письменника, мовознавця, журналіста, перекладача, фольклориста, етнографа, історика літератури, громадського діяча – написано немало. Так, відомості про його життєвий шлях, наукову й громадську діяльність містяться в енциклопедичних та періодичних виданнях [4; 6; 9]. Огляд мовознавчих здобутків ученого зроблено, зокрема, у працях К. Галаса [3], І. Удварі [10].

У різножанровому доробку розкривається особистість Г. Стрипського, його розуміння етнічності ситуації на Закарпатті, його пріоритети у лінгвістичних дослідженнях. Важливі деталі до мовного портрета Г. Стрипського додає листування, у якому знаходимо цінні свідчення його активної громадської й наукової роботи, висловлювання з приводу ряду важливих питань тогочасного політичного, культурного і наукового життя на Закарпатті. Для мовознавця-дослідника важливою є також мова епістолярію інтелігенції Закарпаття кінця XIX – перших десятиліть XX ст., до якої належав Г. Стрипський, адже епістолярій фіксує лексичні і граматичні особливості мови, якою послуговувались у побутовому, офіційному чи товариському спілкуванні. Листовна спадщина Г. Стрипського характеризується структурно-стилістичними, лексичними, фразеологічними, граматичними особливостями викладу, властивими для епістолярних текстів, однак у ній чимало таких рис, які визначають індивідуальний стиль автора.

Предметом цієї статті є лінгвостилістичні особливості епістолярію Гіядора Стрипського. Українська кореспонденція Г. Стрипського до Володимира Гнатюка й Івана Франка – особистостей, які справили значний вплив на формування мовної свідомості Стрипського, – частково опублікована [2], частина ж зберігається в архівних фондах [11]. У пропонованій статті розглядаються сім листів: три – до Володимира Гнатюка і чотири – до Івана Франка. Листи Г. Стрипського до В. Гнатюка опубліковані у збірнику “Володимир Гнатюк. Документи і матеріали (1871–1989)”: 1. Лист № 38 від 31 грудня 1897 р. – Лист славіста Г. Стрипського зі Львова до В. Гнатюка про вихід у світ першого номера “Літературно-наукового вістника” у Львові [2: 38]. 2. Лист № 203 від 25 січня 1907 р. – Лист Г. Стрипського з Колошвару до В. Гнатюка у Львові про посилення національного гноблення на

Закарпатті та з проханням матеріальної допомоги [2: 158–160]. 3. Лист № 336 від 4 березня 1914 р. (у примітці зазначено: *дату поставлено рукою А. Гнатюка, очевидно, на підставі поштового штампю*) – Лист Г. Стрипського з Будапешта до В. Гнатюка у Львові з повідомленням про утворення Соціографічного товариства, яке займається справами національних меншостей, та подякою за обрання його дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка у Львові [2: 271–273].

Г. Стрипський перебував у дружніх стосунках із В. Гнатюком, вів із ним активне листування. У примітці 46 до матеріалів згаданого збірника є довідка про Стрипського Гіядора як закарпатського славіста, етнографа та літературознавця, довголітнього наукового працівника Національного музею в Будапешті, особистого приятеля В. Гнатюка [2: 428]. Відомо, що В. Гнатюк здійснив шість етнографічних експедицій на Закарпатську Україну, в яких не обмежувався лише записуванням фольклору, але й спостерігав за національним, культурним, економічним, соціальним та політичним становищем закарпатських українців. У цьому йому сприяли Ю. Жаткович і Г. Стрипський. Показово, що в листі (5 січня 1927 р.) до філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка у Львові про участь у збірнику на вшанування пам’яті В. Гнатюка І. Панькевич потурбувався щодо участі у ньому й інших учених, зокрема Г. Стрипського: “Було би дуже пожадане запросити до співучасті і чужих учених – а також проф[есора] Петрова, який тепер перебуває в Празі. Також не забути на д[окто]ра Г. Стрипського... [2: 386]. Велика добірка листів до І. Франка (дотепер найменш вивчений дослідниками сегмент) зберігається у відділі рукописних фондів і текстологій Інституту літератури ім. Т.Шевченка НАН України у Києві [11]. Тут ми виявили чотири кореспонденції Г. Стрипського, адресовані І. Франкові: 1. № 1613 – Лист від 11 вересня 1896 р.; 2. № 1626 – Лист не датований. Упорядники електронної версії архіву вказали як близький до реального часу створення 1898 рік. Однак таке датування, на наш погляд, є помилковим, що впливає із змісту самого листа, де є такий фрагмент: “Я маю їх *XXI томів* [Записок НТШ – А.Г.], але *тепер вже не будучи членом товариства – nervus rerum gerendarum не стає* – чи не погнівабисьте на мене, сли б я вижебрав у вас –

взглядно в товариства – новітні книжки від XXI – т.?” Оскільки Г.Стрипський був обраний членом НТШ 1914 р., то зрозуміло, що орієнтовна дата листа хибна. 3. № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.; 4. Листівка від 7 вересня 1907 р.

Змістова структура досліджуваного епістолярію Стрипського головним чином зумовлена співпрацею, особистісними взаєминами ученого з І. Франком і В. Гнатюком. Це: 1) розповіді про суспільне і наукове життя в Закарпатті; 2) повідомлення про знахідки стародруків і рукописів; 3) наукові описи і коментарі; 4) звіти про власні наукові студії; 5) повідомлення про особисту громадську діяльність; 6) перемовини про можливість перекладів творів української літератури угорською мовою; 7) діалог на теми перспектив наукових досліджень.

В одному з листів до В. Гнатюка Г. Стрипський повідомляє про утворення Соціографічного товариства у Будапешті. Метою цього товариства було “запізнаватися зі справами всіх народностей Угорщини та давати справоздання на підставі проголошених членами або й не членами відчитів та дебатів над ними широкому загальному угорському про положення, бажання національностей, про способи роз’язки їх пекучих питань громадських, політичних та культурних” [2: 272 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.]. Помітну ознаку синтаксичного ладу листів Г. Стрипського становлять вставні і вставлені компоненти, які дають змогу, не перериваючи основної теми розмови, доповнювати її додатковими відомостями, коментарями, супроводжувати власними оцінками тощо. Так, мимохідь автор висловився за доцільність іншої назви згаданої організації: “по-моєму, було би Краєве товариство людознавства”. Автор розповідає про те, що його попросили зробити звіт про русинів: “Я й подержав відчит, в яким і виступив одверто проти національної політики правительства, проти дурисвітів Врableвого роду, язичія, шкільництва нинішнього, обговорю[вав] господарсько-культурний стан русинів, Особливо інтересувалася аудиторія викладами на історичнім тлі заховування в нас православія і москвофільських тенденцій” [2: 272 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

Позиція автора у громадських, політичних і культурних питаннях чітко проступає у його листах. Однак про важливі епізоди громадського життя у рідному краї Г. Стрипський часом повідомляє у властивій йому дотепній манері. Цьому сприяє глибоке знання народнорозмовної мови і майстерне використання засобів художньої образності. Наприклад, приказка *ступилисьмо, як то кажуть з під стріхи під спусти* надає розповіді гумористично-іронічного звучання: “З нашого життя можу вам сказати то, що “общество Василія” перейшло зь рук кацапів до мадяронів, виділ новий складає ся з самих мадяронів, дотеперішні ж виді-

лові, “тверды рускіє” як Уріел Метеор, Фенцик, Сабов (грішник звісної Вам хрестоматії), Дем. Тебей випали. Отже *ступилисьмо, як то кажуть з під стріхи під спусти*; і хоть предсидатель Камінський зазначає, що “в наших літературних ділах головна річ буде по сему народність (= людовість, щодо мови зрозумілої), не можна на них багато надії покладати, бо так само “*злаголають*” у письмі, як і попередники” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.].

Патріотично налаштована діяльність Г. Стрипського на посаді урядника угорської держави становила небезпеку для нього і його родини. Цим пояснюється певна обережність у листовному діалозі з В. Гнатюком: “Щодо політики, Ти ходив по Угорщині, тож знаєш, який дух тут панує: чоловіка грозять вже й за чужомовний дискурз на вулиці, аби-то лиш, знай, наскрізь мадяричина була в Угорщині. А се таки не одно і само, бо се дві речі” [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.].

У листах Г. Стрипського виразні також елементи наукового стилю. Листовний діалог із Франком – це здебільшого повідомлення про наміри і результати наукових пошуків. Так, в одному з листів Г. Стрипський дає детальний науковий опис знайденої пам’ятки: “С то стара, руська рукописна книжа, змісту церковного, величини: 20 ½ – 33 центиметрів, отже величезна і груба, карток (закреслено – А. Г.) сторін має тепер 472, первісно ж мала 496, отже на щастя це не багато зтратилося з неї...” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.]. Докладно повідомляється про встановлення датування пам’ятки: “Шукаючи за автором, або за якісь “Путеводителі” що до часу писаня книжки, найшов єм дві дати, іменно на стороні 131 (NB. й сам картки заосмотрити числами) є щось, нібито було би написано зовсім на долині: Въ Мукачовѣ краль ахпѣ юля 14 року себто 1686. Другий же слід є на сторонах 179–189, особливо ж на 189 ій, де є дата р. 1723”. Як історик мови, дослідник рукописних пам’яток і стародруків, Стрипський на підставі аналізу мови пам’ятки припускає, що праця з’явилася друком на Закарпатті і що автором її є закарпатський українець: “Що книжка вийшла на світ на нашій Русі, та писана Угорським Русином, о се свідчить – кромі означеня на 187 стороні “куплено до церкви Данилувської [Данилово, перепоганичено Söfalva, село в Марамороші] – численні мадяризми, які знаходяться досить густо. **Впрочім язик майже чисто народний, коби лише так писали теперішні наші патріоти**” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.]. Г. Стрипський виписав для Франка кілька фрагментів із пам’ятки: “Крім долученої картки хай будуть на взорець сі кілька уступи”. У межах цих цитувань він дає топонімійні коментарі: Данилово, перепоганичено Söfalva, село в Марамороші, пояснення стосовно мови пам’ятки: [в Данилові є діа-

лект: у, кунь, вул, пуп хоть автор уживає и “Кълько”], відзначає народність і зрозумілість мови аналізованої пам’ятки, що могло б бути достатньою підставою для публікації її в Записках НТШ: “...тому думаю, що книга дасть ся затагнути в рамки видавництва тов. Шевченка “*Monumenta linguae nec non litterarum ukr. russ-*” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.]. Як фахівець із літературної старовини, Г. Стрипський вважає необхідним сповістити Франка про результати власних студій: “Апокрифічних елементів це не багато найшов (не дочитав см це книжку)...” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.]. “Дочитавши книжку, апокрифічних елементів, та оповідань не багато найшов, особливо в першій більшій частині 1–322 (недільні проповіді) дуже мало є такого, в другій же є вже більше” [11: № 1626 – Лист до І. Франка]. З якою наполегливістю Г. Стрипський вишукував старі рукописи, а потім радо надавав їх І. Франкові, свідчить такий фрагмент листа: “Сими днями “ознайомлено” міні, що є в сусіднім селі Кайданові старі рукописи. Як раз неска ладжу ся тудя. **Кинув-єм ся з пристрастю на ловлю книжок, та сли буде щось, зараз илю вам, хоть би було і в них написано, як в отсій, що теперь посилаю: “Хто бь єї мавь одалити оть сеї церкве, да будеть проклять, анафтема”** [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

Г. Стрипський дбав про популяризацію української літератури серед угорської спільноти. З листів видно, як він наполегливо і водночас делікатно переконує в потрібності перекладів найкращих творів українських письменників угорською мовою, запевняючи І. Франка, що таким чином до української літератури долучаться широкі кола угорської громадськості: “поміщені в газеті мої переклади не пропадуть в фельетонах, але видадуться – скоро їх тільки назбереться – окремою книжкою, та таким чином буде їх знати й ширший світ мадярський поза Семигородом” [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.]. І. Франко для Г. Стрипського – незаперечний письменницький талант. Тому для нього важливо, щоб Франко погодився відібрати свої твори для перекладу: “Я знаю, що Вам усі ваші діти однаково милі...”, а зміст оповідань інших авторів, які І. Франко порадить для перекладу Г. Стрипському, був співзвучний із Франковими оповіданнями “бодай в загальній закрасці”. Далі автор конкретизує, що він має на увазі дві речі, яким він надає особливої ваги у художньому творі: “насамперед всесвітній, загально-людський предмет, потім здорову просту форму вислову”. Як зразок, який відповідає цим вимогам, Г. Стрипський називає оповідання І. Франка “Історія моєї січкарні”.

Обов’язковими структурними компонентами епістолярного тексту є етикетні форми. На вибір форм звертання, прощання, подяки, прохання тощо накладають свій відбиток традиції, характерні для епохи, соціальний статус і рівень культури

адресата і адресанта, ступінь відносин. Формули ввічливості у листах Г. Стрипського диференційовані функціонально: у листах до Франка вони позначені, як правило, високою тональністю звучання, шанобливістю (вживаються назви на позначення вченого звання), у той час як у листах до В. Гнатюка – дружні, приязні форми, припустимі й жартівливі. Пор.: етикетні формули звертання до І. Франка: *Добродію; Високоповажний добродію! Високоповажний пане! Пане доктор; Високоповажний пане Доктор!* і до В. Гнатюка: *Дорогий Воло[д]-цюге! Дорогий товаришу! Любий Володе; Біда, баратом* [угор. *barátom* ‘мій друже, приятелю’ — А. Г.], *справді біда працювати з інфлюенцією...*

Формули вираження запевнення, згоди, обіцянки, наміру:

Я дуже б рад прислужитися в монументальній праці розпочатій товариством Шевч. і готовий на Ваші руки переслати – бажаючи доказ подати противний опису висказаному просто на мою особу (:бо ви відки ж би й знали угорську інтелігенцію?) в ХХІ томі Записок в бібліографії, де говориться о стан науковий на Угорщині... [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.].

Я постарюсь по сьому рукописів кілька лиш змога для товариства набути, та й не прошу за них жодного гроша... [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

Формули вираження прохання, питання, перепитування, вибачення:

Таки й Тебе прошу, не пусти отсих моїх інформаций до прилюдності, бо зіпсував бись справу [2: 272 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

Прошу отже Вас, будьте ласкаві мені дозвіл дати на переклад кількох Ваших праць (підкреслення в автографі) [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

Вибачай мені, але запитаюсь: пишуци про такі речі в своїм листі, як “вишлемо”, “напишемо”, “вернемо до Львова” і т. д., Ти се думав яко pluralis majestaticus, чи по правді в многім числі розумієш? [2: 38 – Лист до В. Гнатюка від 31 грудня 1897 р.].

Коли Ваша ласка, випишіть мені декілько титул путнійших коротких оповідань, котрих зміст бодай в загальній закрасці схожувався з Вашими оповіданнями [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

Тут посилаю Вам декілько старих рукописів, звісно шматочки та годі, прошу їх передати тов. Шевченка або й собі задержати, як собі хочете [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

Будьте отже добрі Пане доктор, з якимсь молодшим паником в товаристві Шевч. дати виписати азбучний покажчик пісень Богогласників... [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

Довершили бисьте Добродію свою ласку, сли би повідомили мене, хто то такій Стрійковській,

та коли жив сесь історик? [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.].

Нагадаю, чи не дав-бись мені заглянути в спис творів Івана Франка? [2: 160 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.].

Не знаю, чи не буде вже за багато просьби, коли просив бим вас, зволіть на книжку дати витиснути якийсь відповідний напис, прим.: “Учительное евангеліє з 1723” (чи як там) [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

Будьте ласкаві міні написати, що то за угоруські рукописи, які вже друкуються в другім тому “Памяток”... [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

Не знаю причину мовчанки Гнатюка, отже будьте ласкаві допоминатися в него в сім ділі, аби мені рукопис сейчас вернув... [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 7 вересня 1907 р.].

...чи не погнівабисте на мене, сли б я вижебрав у вас – взгледно в товариства – новійші книжки від XXI – т.? [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

... але лиші тоді, сли з вашої ласки відпишете мені... [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.].

Із сего огляду виринає й друга просьба моя [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

Прошу оба рукописи передати товариству Шевч. для його музея чи де-там [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

моглибисте визначити найліпші кусники Маковей, та й других (та й других дописано зверху – А.Г.), а як попросите його, то він визначив би такі самі з Ваших! Чи гаразд? [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.]. У такий спосіб Г. Стрипський радить (підказує, пропонує) І. Франкові полегшити вибір творів української літератури для перекладу угорською мовою, розуміючи, що тому буде просто визначитись із творами для перекладання.

Формули вираження подяки:

Дуже дякую за оповістку про вибрання за члена Товариства [ім.] Шевченка [2: 271 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

Я справді міг би та так і повинен би був сего вже й скорше подякувати Тобі та Томашівському за пропонування, та не робив сего, бо чекав якогось урядового оповіщення зі сторони товариства [2: 271 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

Спасибі за прислання ювілейного тома “Записок”, але, на жаль, прибув він в такім подертім кожусі, що жаль бере чоловіка за покалічення [2: 272 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

Дякуючи вам за відповідь, тут шлю згадану книжку, імя котрої ви й на невидячки вганули... [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

Формули вираження прощання:

Бувай здоровий і кріпкий. Твій Гіядор.

Правда, Ти маєш там у себе N.N., попри котрій зовсім забув-єсь мене цілувати, а тільки поздоров-

ляш мене в закінченню Твого листа, але я, однак ж, не тільки здоровляю Тебе і Твою N.N., але і цілую Тя (натурально, се послідне відноситься тільки на Твою особу) і желяю Тобі добрі святкування, без катара, який я тепер маю [2: 38 – Лист до В. Гнатюка від 31 грудня 1897 р.]. **Гаразд! Здоровлю Вас з щирим поважанєм і прошу причиніть за Вашого Гіядора Стрипського. Здоровлю Вас щиро. Гіядор Стрипський. Сим і кінчу, поручаючись до вашої услуги. Гіядор Стрипський.**

До епістолярних формул ввічливості зараховуємо й такі, як “**Та не дивуйся так дуже, як в статті побачиш децо таке, що тобі не буде подобатись, бо ціль мого писання все-таки ясна і живоздорова**” [2: 160 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.]. У цьому листі Г. Стрипський повідомляє В. Гнатюка про початок публікації в ужгородській “Науці” своєї статті “**Старша руська письменність на Угорщині**”, якою він мав намір “**зворот робити в нашім письменстві, іменно зближати поволеньки малоруську нашу письменність до такої ж малоруської прочої...**”. Передбачаючи реакцію свого друга В. Гнатюка, Г. Стрипський знайшов форму висловити свої переконання. Слід сказати, що попри дружбу і теплі стосунки В. Гнатюка і Г. Стрипського, останній мав образу на свого товариша, про що неодноразово зізнавався у листах до І. Франка. Очевидно, В. Гнатюк не дуже переймався скаргами Г. Стрипського на хитке матеріальне становище: “**Рукопис вислав я Гнатюкови ще 11-го августа (рекомендовано), але він від тоді ані не пише, ані рукопис мені не посилає мимо моїх допитувань і реклямації. Я міг би через сю роботу якісь грошенята заробити, та тільки обовязаний вислати рукопис до друку 15 октября. Не знаю причину мовчанки Гнатюка, отже будьте ласкаві допоминатися в него в сім ділі, аби мені рукопис сейчас вернув...**” [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 7 вересня 1907 р.]. Ще одне непорозуміння, пов’язане з В. Гнатюком, про яке веде мову автор з І. Франком: “**Замітка моя, що до угоруської інтелігенції, – то байка. Я лиші так мимоходом зазначив, бо видів єм ще у Львові в книжці XXI. т. записок У Гнатюка характеристію нашої інтелігенції підчеркнено грубо червеним оловцем, і виставлено навмисно перед мої очі. Впрочім о се Гнатюк і словом натякав. Але най буде!**” [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

Мова листів Г. Стрипського привертає увагу образність, колоритність, чуттям рідного слова. Колорит невимушеності і гумористичності досягається вправним володінням виражальними мовними засобами різних рівнів, зокрема численними фраземами, приказками, примовками, афоризмами. Наприклад:

На очі не бачив. Пор.: не бачити / рідше не побачити [i] у вічі – немає; не можна знайти [7: 25]. **Fähnrich-Handlovicza я на очі не бачив, тільки виписав його титул з однієї бібліографічної книги в нашій бібліотеці університетській** [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.].

Потерти під носом. Коли би ви скористались *in expenso* видрукуванням книжки (сливе взагалі можливе) то була би знаменита річ, було би чим **потерти під носом** наших патріотів, аби мали з чого навчитись, писати по руськи, а не так погано, як тепер они пишуть [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

...мені платять з місяця на місяць і так *binnen 14 Tage* можуть мені **коли пас шити під чоботи** [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.].

І за виклад руського языка не дістану ще сего разу ані цента, бо доперва аж до 1908 року, **а тоді бог зна й святий Рей**, де я буду, як не стане гроша того, що жінка моя дістає раз у раз від її брата [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.].

Ладився я ладив із сим листом, як сорока на пир, та таки діждався хвильки свобідної... [2: 271 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

Що ж до Семерового конкурсу, то я **не в'яжу до того великих надій**: се якась аристократична примха... (крапки в автографі) [2: 273 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

Тому-то й миліше було б для мене, якби я ті 30 кор[он] готівкою одержав був від товариства (за Євангеліє), ніж в оповіданнях, з котрих я хісна так скоро ще не буду мати. Та бо се вже перебулось, **після дождю не треба парасолю** [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.].

У пошуках пояснення своєму несприйняттю художньої мови М. Коцюбинського ужито вираз *другий гак*, який у контексті листа, очевидно, має значення “інше пояснення, інша причина”. Пор.: Чому розумію я лекше Ваші писаня з тим самим слабим запасом укр. мови, що я його маю, – ніж Коцюбинського?! Тут мусить бути якийсь **другий гак** крім языка! [11: 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.]. Г. Стрипський розмірковує над мовою прочитаних творів М. Коцюбинського, які надіслав йому В. Гнатюк. У листі до І. Франка він зізнається, що читати Коцюбинського – для нього важко: “я їх читаю, мучуся, та годі не добачити велику різницю між ним і Вами”.

Органічно влітаються у листовну структуру вислови по-латині: “...пишучи про такі речі в своїм листі, як “вишлемо”, “напишемо”, “вернемо до Львова” і т. д., Ти се думаєш яко *pluralis majestaticus*, чи по правді в мнозім числі розумієш? [2: 38 – Лист до В. Гнатюка від 31 грудня 1897 р.]; “*Monumenta linguae nec non litteraturae ukr. russae*” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.]; “*in natura non est saltus*” [2: 160 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.]; “*nervus rerum gerendarum*” [11: 1626 – Лист до І. Франка].

Помітну рису епістолярного мовостилю Г. Стрипського становлять засоби вираження експресивності, які надають викладу багатогранного стилістичного звучання – дотепності, гумору, самоіронії, невимушеності:

“Спасибі за прислання ювілейного тома “Записок”, але, на жаль, прибув він в такім подер-

тім кожусі, що жаль бере чоловіка за покалічення” [2: 272 – Лист до В. Гнатюка від 4 березня 1914 р.].

“Вістник” вже **завіщався**. Ото, по правді, знаменито було, як у Шнайдера зібралися Франко, Павлик, Щурат, Лаврівський і інші панки, і по довгім очікуванні прийшов Маковей, під пахою ціла купа “Вістника”, ми нашивидко розхапали і **поважно, таким пієтетом почали-сьмо читати, як перші християни в катакомбах євангелія...**” [2: 38 – Лист до В. Гнатюка від 31 грудня 1897 р.].

Такі параметри розмовної мови, як невимушеність, ситуативність, безпосередність, у листах Г. Стрипського забезпечуються народнорозмовними елементами. Численні розмовні і діалектні вкраплення у монологічні й діалогічні форми оповіді заслуговують окремої уваги. Наприклад: “Мене вчора закликано на войскову службу, ставитись маю І жовтня, але маю надію, що **“висуперують” мене...**” [11: № 1626 – Лист до І. Франка]. “**коби лише так писали теперішні наші патріоти**” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.]. “Та бо сего не можна **натороцити у певні голови**, котрі мені просто в очі казали, що не годиться мені, урядникові заведення мадярської культури, писати про чужі немадярські речі; є, мовляв, **доста тем і мадярських**, нехай роблю над ними” [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.]. “... **сли б я вижебрав у вас**” [11: № 1626 – Лист до І. Франка].

Г. Стрипський, “сякий-такий знавець руського й російського языка” [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.), насправді досконало володів кількома європейськими мовами, мав вроджений мовний смак і з великою любов'ю ставився до народного слова. Він так доречно влітає у свою розповідь народнорозмовні елементи, що мимохідь пізнається неповторний стиль автора. Так, приміром, Г. Стрипський повідомляє І. Франка про цікаву знахідку у себе на горищі: “Зовсім случайно найшов єм одну стару книгу, коли **не онь таку дорогу, то безспорно цінну**” [11: № 1613 – Лист до І. Франка від 11 вересня 1896 р.]. Про існування цієї книги Г. Стрипський знав, бо кількома роками раніше переглядав її, “але будучи тогды гімназістом, **а ще до того мадяром, якого лиш треба, не звертав на ню особливої уваги**”. Після ознайомлення з “Пам'ятками українсько-руської мови і літератури” І. Франка у Г. Стрипського з'явився великий ентузіазм досліджувати стародруки: “набрав єм си чималого духу і охоти бути руським антикварем, чорнокнижником; **тож удрапаючись на під, найшов щось таке, що вам дуже придасть ся**”. Докладно описавши виявлену знахідку, Г. Стрипський повідомляє, що шле на показ одну картку: “думаю **не буде се варварством, бо та картка й так випала з книги**”.

“Руська й русская белетристика тепер **всюди в моді** отже й в мадярів, тож я б дуже радо **познакомив** мадярську публіку насамперед з українсь-

кими творами, між ними, розуміється, на чолі з *Вашими*” (Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.); “... а що тоді, коли я Львів покинув, почав виходити Ваш Вістник, в котрім **розплодилось певне багато модернізми**” [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.]; “Я розумію тут насамперед **всесвітній, загально-людський предмет, потім здорову просту форму вислову – от напр. Ваша “Історія моєї січкарні”! – аби то мадярам смакувало**” [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.]; “Я б сам рад замість або попри сих рукописів оттакіх то посилати, як Данилівське учит. евангеліє і т.д. з **котрих більший хосен би був, та на разі посилаю таких, які маю...**” [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.]. “Отже, видиш: **задиратися зі своїми людьми не хочу, бо вони [в]стигнуть наговорити мого шефа, так він зі служби прожене мене яко недовірчивого чоловіка. Сего він може тим легше зробити, бо я, чорту дякувати, ще й донині не маю усталеної посади...**” [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.]. “Як опісля зможу, бо **ченьже не буду віковичним діурністом, то куплю вже їх собі, бо справ[д]і без Богогласника**

не можу робити стару віршовану літературу” [2: 159 – Лист до В. Гнатюка від 25 січня 1907 р.]. “Я **постараюсь по сьому рукописів кілька лиш змога для товариства набути, та й не прошу за них жодного гроша, от хиба – коли се можливо – записки тов. ім. Шевченка тт. 23–68, котрі хочу мадярському науковому совіту представити в історичній часописі Százados, бо там якийсь панок подав зміст кількох томів записок з такими глупостями, що їх не стерпіти мовчки...**” [11: № 1634 – Лист до І. Франка від 17 грудня 1906 р.].

Досліджений епістолярій Г. Стрипського доводить, що в ньому мають місце різні стильові вияви, поєднуються етикетно-канонічний, традиційний для свого часу в інтелігентних колах виклад і народнорозмовна стихія.

У листуванні яскраво розкривається мовна особистість Г. Стрипського, сумлінного вченого, знавця народної мови. Оцінку, яку дав науковій мові Г. Стрипського В. Бірчак, можна віднести й до епістолярної спадщини вченого: “Праці Д-ра Гіядора Стрипського не сухі, а повні любови до рідної мови, яку автор розвиває, підносить і видосконалює” [1: 152].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бірчак В. Літературні стремління Підкарпатської Руси / Друге, доповнене, видання / В. Бірчак. – Ужгород, 1937. – 190 с.
2. Володимир Гнатюк: Документи і матеріали (1871–1989) / Упорядники: Ярослав Дашкевич, Олег Купчинський, Микола Кравець, Діана Пельц, Анатолій Сисецький: відп. ред. Олег Купчинський. – Львів, 1998.
3. Галас К. Закарпатоукраїнський ономаст Гіядор Миколайович Стрипський / К. Галас // *Onomastica*. – XVI. – Вроцлав, 1971. – С. 299–305.
4. Галас Б. К., Галас К. Й. Стрипський Гіядор Миколайович / Б. К. Галас, К. Й. Галас // Українська мова. Енциклопедія. – К.: Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2000. – С. 607.
5. Мушинка М. Вчений із Шелестова / М. Мушинка // Календар “Просвіти” на 1995 рік. – Ужгород, 1995. – С. 74–75.
6. Поп И. Стрипский Гиядор / И. Поп // Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород, 2006. – С. 340–341.
7. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К.: Наук. думка, 2008.
8. Стрипський Гіядор // Енциклопедія українознавства. – Т. 8. – Львів, 2000. – С. 3073.
9. Хланта І. В. Стрипський Гіядор Миколайович / Хланта І. В. // Енциклопедія Закарпаття: Визначні особи ХХ століття. – Ужгород: Гражда, 2007. – С. 314.
10. Udvari I. Sztripszky Hiador névtani munkássága / Udvari István // *Magyar Nyelv*. – 95. évf. – 1999 (december). — 4. sz. – P. 412–418. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.google.com.ua/#q=Udvari+Istv%C3%A1n.+Sztripszky+Hiador>.
11. Листування І. Франка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua/istoryky/franko-letters>.

Halas Alla

Linguo-stylistic parameters of H. Stryps'kyi's epistolary heritage

Summary. The letters by Hiador Stryps'kyi to Ivan Franko and Volodymyr Hnatyuk in the context of inguostylistic researches of prominent figures in Ukrainian science and culture are analyzed in the article.

Key words: *H. Stryps'kyi, epistolary heritage, linguo-stylistic analysis.*

Одержано 15.03.2013 р.